

**AZƏRBAYCAN DÖVLƏT PEDOQOJİ UNİVERSİTETİNİN
KİTABXANASINDA OXUCULARA
KİTABXANA-İNFORMASIYA XİDMƏTİ (1991-2016-cı illər)**

ABDULLAYEVA KÖNÜL

BDU, Kitabxanaşünaslıq kafedrasının magistrantı

konul0322@mail.ru

Məqalədə müstəqillik illərində Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetində oxuculara kitabxana-informasiya xidmətinin vəziyyətindən bəhs edilir.

Açar sözlər: Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti, oxuculara xidmət, kitabxana-informasiya xidməti, kitabxana fondu.

Dünya mədəniyyətinin ən qiymətli incilərindən hesab edilən kitabxanalar cəmiyyətin yaratmış olduğu mədəni qurumlar arasında ən qədimlərdən biri olmaqla, bəşəriyyətin mədəni sərvətlərini toplayan, mühafizə edən, saxlayan, ictimai istifadə üçün nəsildən-nəsilə çatdıran, cəmiyyətin tərəqqi və inkişafında yaxından iştirak edən, cəmiyyət üzvlərinin mədəni və intellektual səviyyəsinin yüksəldilməsində kömək edən, gənc nəslin təhsil və tərbiyəsində yaxından iştirak edən, öz ətrafında böyük oxucu dairəsi toplayıb onlara informasiya və kitabxana xidməti göstərən, oxucuların tələbatını ödəməklə mütaliə prosesinə kömək edən sosial instituttur. (1,286)

Kitabxanaların Prof. Abuzər Xələfov tərəfindən tərtib edilmiş tipologiyasını nəzərdən keçirək:

Kitabxanaların tipologiyası (tipləri və növləri)

Universal kitabxanalar:

- a) universal elmi kitabxanalar;
- b) universal (ümumi) kitabxanalar.

Universal elmi kitabxanalar:

- a) Milli Kitabxana;
- b) Prezident Kitabxanası;
- c) Parlament Kitabxanası;
- d) Naxçıvan Muxtar Respublikasının Dövlət Kitabxanası.

Universal (ümumi) kitabxanalar:

- a) Mərkəzləşdirilmiş kitabxana sistemləri (MKS);
- b) Kənd (ümumi) kitabxanaları;
- c) Müstəqil uşaq kitabxanaları;
- d) Müstəqil gənclər kitabxanaları;
- e) İctimai təşkilatların kitabxanaları.

Xüsusi kitabxanalar:

- a) respublika sahəvi kitabxanaları;
- b) Milli Elmlər Akademiyasının kitabxanaları;
- c) Ayrı-ayrı nazirliklərin, idarə və müəssisələrin kitabxanaları.

Təhsil kitabxanaları:

- a) Ali məktəb kitabxanaları;
- b) Təkmilləşdirmə institutlarının kitabxanaları;
- c) Orta ixtisas məktəblərinin kitabxanaları;
- d) Ümumtəhsil məktəblərinin kitabxanaları.

Yüksək ixtisaslı mütəxəssis hazırlığının təşkili və həyata keçirilməsində ali məktəblərin struktur bölmələri olaraq fəaliyyət göstərən ali məktəb kitabxanalarının rolu və əhəmiyyəti əvəzsizdir. Bu kitabxanalar ali məktəblərin soraq-informasiya və tədris bazaları kimi çıxış edərək, elmin inkişafında iştirak edən bütün struktur bölmələrinə yaxından kömək edirlər. Respublikamızın bütün tip və növlərindən olan kitabxanaları kimi, ali məktəb kitabxanaları da gənc nəslin təhsil, təlim və tərbiyə məsələlərinin həllində yaxından və fəal şəkildə iştirak edirlər. Bu kitabxana şəbəkəsinin xarakterik xüsusiyyəti ondan ibarətdir ki, onlar respublikada elm və mədəniyyətin, iqtisadiyyatın müxtəlif sahələri üçün yüksək ixtisaslı kadrlar hazırlanmasına kömək edən ali məktəbin bölməsi kimi fəaliyyət göstərən kitabxanalardır. Başqa sözlə, ali məktəb kitabxanaları öz fondunu ali məktəbin profilinə uyğun komplektləşdirir, professor-müəllim heyətini, tələbələrə elmi ədəbiyyatla, dərslik və dərs vəsaitləri ilə təmin edir, ali məktəbin illik elmi tədqiqat işi haqqında hesabatlarını, elmi və elmi-metodik konfransların materiallarını, ali məktəbin hazırladığı metodik materialları, habelə müdafiə olunmuş dissertasiyaları toplayır və mühafizə edir.

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin təsdiq etdiyi ali məktəb kitabxanalarının Əsasnaməsində deyilir: «Kitabxana ali məktəbin aparıcı struktur bölmələrindən biri olub, təlim-tərbiyə və elmi-tədqiqat prosesini, tədris, elmi, metodiki ədəbiyyatla və informasiya materialları ilə təmin edən və bilikləri təbliğ edən mənəvi və intellektual əlaqələrin yayılması mərkəzidir».

Respublikamızın ən qabaqcıl dövlət ali məktəblərindən biri olan Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti geniş tədris və elmi şəbəkə quruluşuna malikdir. 90 ildən çoxdur ki, fəaliyyət göstərən bu ali pedaqoji müəssisənin elmi kitabxanası 1921-ci ilin sentyabr ayında yaradılmışdır. Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin elmi kitabxanası özünün mövcud imkanları daxilində qarşısında qoyduğu vəzifələrə uyğun olaraq həm professor-müəllim heyətinə, həm də bakalavriatura və magistratura pillələrində təhsil alan çoxsaylı tələbə-gənclərə hərtərəfli xidmət göstərir.

Dövlət Pedaqoji Universitetinin kitabxanasında tələbələrə xidmət işinin keyfiyyətini yüksəltmək üçün fərqli xidmət, açıq rəf, tədris ədəbiyyatı ilə qrup

xidməti kimi səmərəli və qabaqcıl metodlardan istifadə edilir. Məlum olduğu kimi, oxuculara fərqli xidmət kitabxananın xidmət şöbələrinin təşkilati quruluşu ilə müəyyən edilir və 3 prinsip əsasında həyata keçirilir: oxucu kateqoriyaları, bilik sahələri və nəşr növləri üzrə. ADPU-nun kitabxanasında tələbələrə kitabxana xidmətinin təşkilində bu üç prinsiplə əsas müxtəlif şəkillərdə istifadə olunur.

ADPU-nun əsas binasındakı kitabxananın işi digər tədris korpuslarındakı kitabxanaların işinə nisbətən daha dolğundur. Kitabxanada tələbələrə xidmət işini asanlaşdırmaq məqsədilə evə kitab verilişini təşkil etmək üçün abonement xidmətindən daha geniş istifadə edilir. Xüsusilə qış və yay imtahan sessiyaları vaxtı tələbələrin kitabxanaya axını daha çox olur. Bu zaman oxu zallarında yer çatışmazlığı baş verir. Oxu zalının imkanlarından kənar qalan oxucular abonement xidmətindən istifadə edərək, ev şəraitində mütaliə edirlər. Məsələn, 2008-2009-cu ilin yay sessiyası dövründə ADPU-nun abonement şöbəsi vasitəsilə humanitar elmlər üzrə tələbələrə 384446 nüsxə, qeyri-humanitar elmlər üzrə isə 242411 nüsxə ədəbiyyat verilmişdir. Qeyd etmək lazımdır ki, elm sahələri üzrə ədəbiyyatın üst-üstə hamısı 9462 nəfər oxucuya verilmişdir.

ADPU-nun kitabxanasında tələbələrin sorğularının hərtərəfli ödənilməsi üçün kitabxanalararası abonement bölməsi verilən sifarişləri vaxtlı-vaxtında ödəməyə çalışır və sifarişlərin sayı ildən-ilə artır. Tələbələrin sorğularını tam və dolğun ödəmək məqsədilə Pedaqoji Universitetin kitabxanası 2006-cı ildə 1162 nüsxə ədəbiyyatı digər ali məktəb kitabxanalarındakı kitabxanalararası abonement vasitəsilə (KAA) alıb oxuculara vermişdir.

Ölkəmizdə fəaliyyət göstərən kitabxanalar "Kitabxana işi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq "elm, informasiya, mədəniyyət, təhsil və tərbiyə müəssisəsi kimi çap əsərlərini və digər informasiya daşıyıcılarını toplayıb mühafizə edən, onların sistemli ictimai istifadəsini təşkil edən, cəmiyyətin intellektual və mənəvi potensialının inkişafına xidmət göstərən sosial institut" səviyyəsində mühüm işlər görürlər. Qanunda yazıldığı kimi, indiki dövrdə "Kitabxana xidmətinin vəzifəsi kitabxana sərəvətlərinin, dünya ədəbiyyatı nümunələrinin etibarlı şəkildə toplanması, qorunması və gələcək nəsillərə çatdırılmasından, onların əhali arasında geniş təbliğindən, bəşəri dəyərlərə yiyələnmək, müstəqil və yaradıcı düşünən vətəndaş yetişdirilməsinə fəal yardım etməkdən ibarətdir.

Oxucuların informasiya tələbatına və sorğularına uyğun daha dolğun kitabxana fondunun yaradılması kitabxanaların qarşısında duran ən mühüm vəzifələrdən biridir. Ona görə də kitabxana fondlarının komplektləşdirilməsi məsələsi kitabxanaşünaslığın ən vacib mürəkkəb problemlərindən biri kimi həmişə diqqət mərkəzində dayanır. Bu, fondun yaradılması və inkişafı ilə onun optimal həcmünün müəyyənləşdirilməsi, kitabxananın vəzifələri və oxucu

marağına uyğunluğu ilə bağlıdır. Kitabxanaların oxuculara informasiya, mədəni-maarif və pedaqoji təsirinə məzmunu və xarakteri xeyli dərəcədə onların hansı kitab, jurnal və digər sənədlər fonduna malik olmasından aslıdır.

Görkəmli kitabxanaşünas alim, professor A.Xələfov yazır: "Kitabxana fondunun formalaşmasında əsas meyarlardan biri onun sistemli xarakter daşmasıdır. Fond elə formalaşmalıdır ki, sənədlər bir-biri ilə əlaqədar olsun, biri digərini tamamlasın, vahid və bütöv olsun. Fond çap əsərlərinin və digər sənədlərin təsadüfi yığını deyil, onların düşünülmüş toplusu olmalıdır. Kitabxana fondu formalaşarkən elm və bilik sahələri nəzərə alınmalı, bütün elm sahələrini əhatə edən ədəbiyyatın oxucu tələbatı, hansı elm sahələrinə aid kitablardan neçə faiz alınması müəyyənləşdirilməlidir".

Hazırda respublikamızda 7135 təhsil müəssisəsi vardır. Bu təhsil müəssisələrində 2 milyona yaxın gənc təhsil alır və onların təlim-tərbiyə prosesi ilə 242551 nəfər müəllim və tərbiyəçi məşğul olur. Respublikamızın ali məktəblərində 81 istiqamət və 270-dən çox ixtisas üzrə mütəxəssis hazırlanır. Ali məktəblərin 130-a qədər fakültəsində 100 mindən çox tələbə təhsil alır ki, onların da təlim-tərbiyəsi ilə 650-dək kafedrada çalışan 11 min nəfərdən çox professor-müəllim məşğul olur.

Ali məktəb ölkəmizdə aparılan elmi tədqiqatların mühüm hissəsini təşkil edir. Bu sahəyə yönəldilən vəsaitin miqdarı ildən-ilə artırılır, nəticədə elmi tədqiqatların müasir səviyyədə aparılması və keyfiyyətinin yüksəldilməsi təmin olunur. Ali məktəblərdə elmi tədqiqatlar həm kafedralarda, həm də elmi tədqiqat müəssisələrində aparılır.

Elmi-tədqiqat işlərinin müvəffəqiyyətlə yerinə yetirilməsinin əsas şərtlərindən biri sayılan informasiya təminatı ali məktəblərin kitabxanaları və informasiya mərkəzləri tərəfindən həyata keçirilir. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 6 oktyabr 2008-ci il tarixli 3072 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramı"nda nəzərdə tutulmuş elektron kitabxanaların yaradılması, kitabxana fondlarının yeni ədəbiyyatlarla zənginləşdirilməsi kimi tədbirlər elmin informasiya təminatının daha da yaxşılaşdırılmasına xidmət edir.

Ali məktəb kitabxanaları mənsub olduqları ali təhsil müəssisələrinin soraq-informasiya və tədris bazası kimi çıxış edərək, gənc mütəxəssis hazırlığında, elmin inkişafında iştirak edən bütün struktur bölmələrə yaxından kömək göstərir. Tədris və elmin informasiya bazası kimi kompüterləşmiş ali məktəb kitabxanaları öz oxucularının İnternetdən, elektron kataloqdan və elektron kitabxanalardan istifadəsini təmin etməlidir.

Azərbaycanda kitabxana siyasəti dövlətin həm iqtisadi, həm təhsil, həm də informasiya siyasətinin üst-üstə düşdüyü sahədir. Hazırda dövlətin qayğısı

ilə kitabxanalarda müasir informasiya texnologiyalarının tətbiqi ilə onların dünya informasiya məkanına inteqrasiyası istiqamətində işlər görülməkdədir.

ƏDƏBİYYAT

1. Xələfov.A. *Kitabxana və cəmiyyət*. Bakı, "Azərnaşr", 2011.-348s.
2. Xələfov.A. *Kitabxanaşünaslığın tarixi və metodologiyası*. Dərslük. Bakı: "Bakı Universiteti" nəşriyyatı, 2014,-552s.
3. *Kitabxanalar biliklər cəmiyyətində*. Bakı. "Nurlar" Nəşriyyat-Poliqrafiya Mərkəzi, 2006, 520 s.
4. "Kitabxanaşünaslıq və informasiya", 2011, №1(4). R.M.Namazova. 104-112s.
5. "Kitabxanaşünaslıq və informasiya", 2011, №2(5). R.M.Namazova. 26-33s.

БИБЛИОТЕЧНО-ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБСЛУЖИВАНИЕ ЧИТАТЕЛЕЙ В НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКЕ АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО УНИВЕРСИТЕТА В ГОДЫ НЕЗАВИСИМОСТИ (1991-2016 г.)

АБДУЛЛАЕВА К.З.

РЕЗЮМЕ

В статье был проведен анализ состояния библиотечно-информационного обслуживания для читателей в научной библиотеке Азербайджанского Государственного Педагогического Университета в годы независимости.

Ключевые слова: Азербайджанский Государственный Педагогический Университет, обслуживание для читателей, библиотечно-информационное обслуживание, библиотечный фонд.

LIBRARY-INFORMATION SERVICE OF THE READERS IN THE SCIENTIFIC LIBRARY OF THE AZERBAIJAN STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY (1991-2016)

ABDULLAYEVA K.Z.

SUMMARY

This article analyzes the state of library-information service of the readers in the Scientific Library of the Azerbaijan State Pedagogical University in the years of independence.

Key words: The Azerbaijan State Pedagogical University, service for readers, library-information service, library fund.